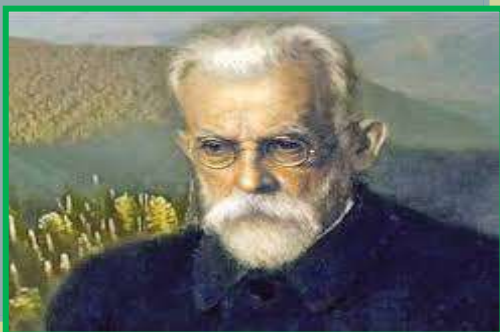

Сумська міська централізована бібліотечна система
Сумська міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка
Відділ довідково-інформаційної роботи та маркетингу

Володимир Вернадський:
*«Я вірю у велике майбуття
і України, й Української
академії наук...»*

До 155-річчя від дня народження В. Вернадського і
100-річчя Національної академії наук

Попереджувальна довідка

Суми -2018

Володимир Вернадський : «Я вірю у велике майбуття і України, й Української академії наук...» : до 155-річчя від дня народження В. Вернадського і 100-річчя Національної академії наук; попереджувальна довідка / Сумська міська центральна бібліотека ім. Т. Г. Шевченка; укл. В. В. Горова – Суми, 2018. - 16 с.

Серед синів українського народу однією з найвідоміших постатей є вчений-енциклопедист, природознавець, мислитель світового рівня Володимир Іванович Вернадський. Будучи в Україні в 2018 році він стояв біля витоків створення Української академії наук і був її першим президентом

Попереджувальна довідка коротко познайомить з особистістю вченого та його вкладом в створення Академії наук. В список бібліографічних джерел включені книги та статті з періодичних видань з 01.01.2013 по 28.02.2018.

Довідка розрахована на широке коло користувачів.

Відповідальна за випуск:

директор МЦБС

Стадниченко Л. М.

Матеріал підготувала:

бібліограф І категорії

Горова В. В.

Редактор:

заступник директора МЦБС

Мартюшова О. В.

Адреса:

м. Суми,

вул. Кооперативна, 6

Тел. 22-63-32,

22-21-28.

Працюємо 9.00 - 20.00

Вихідний п'ятниця

E-mail: lib@library.sumy.ua;

www.library-sumy.com

*Десятиліттями, цілими століттями
вивчатимуться і поглиблюватимуться
його ідеї, а в працях відкриватимуться
нові сторінки, які ставатимуть
джерелом нових пошуків...*

*Олександр Ферсман, радянський геохімік,
віце-президент (1926—1929)
Академії наук СРСР*

*Ім'я Вернадського та його колосальна наукова спадщина
посідають особливе місце у світовій культурі.*

*І саме він стояв біля витоків створення Української
академії наук і був її першим президентом.*

Він заснував Академію Наук

Серед синів українського народу однією з наймасштабніших постатей є вчений-енциклопедист, природознавець, мислитель світового рівня Володимир Іванович Вернадський.

Він здобув визнання як основоположник наукових напрямів і нових наук про Землю, творець революційного вчення про біосферу, організатор і перший президент Української академії наук, геніальний теоретик, який визначив магістральний шлях пізнання Всесвіту і законів розвитку цивілізації.

Авторитет ученого був незаперечним як в Російській імперії, а потім — у Радянському Союзі, де він жив та працював, так і за рубежем. Про це свідчить, зокрема, обрання його академіком Імператорської Академії наук, Академії наук України, АН СРСР, Паризької і Чехословацької академій наук, почесним членом Асоціації наук Великої Британії та багатьох авторитетних зарубіжних наукових товариств. [...]

Більша частина життя Вернадського була пов'язана з Україною. [...]

У Харкові минули його перші десять щасливих дитячих літ. 1873 р. Володимир стає першокласником Харківської класичної гімназії. Але невдовзі після смерті старшого брата Миколи, родина Вернадських виїздить за кордон (Відень, Прага, Дрезден, Венеція). [...]

Через кілька років Вернадські повертаються до Петербурга з його бурхливим політичним життям. Тринадцятирічний Володя продовжує навчання у третьому класі 1-ї петербурзької гімназії.

Коло його інтересів на той час досить широке: література, історія, природознавство і мови — російська, українська, англійська, польська, німецька.

У 1881 р. Володимир Вернадський вступає на природниче відділення фізико-математичного факультету Петербурзького університету.[...]

Ще у студентські роки він визначає кредо свого життя: "Завдання людини полягає в тому, щоб приносити найактивнішу користь тим, хто її оточує".[...]

По закінченні університету Володимир Іванович працює у мінералогічному кабінеті цього закладу. Невдовзі його посилають у відрядження до Італії, Німеччини і Франції для вдосконалення знань у галузі мінералогії. [...]

Вернадський намагається вивчати українську мову. Дочка Ніна, що добре володіє нею, охоче допомагає батькові в цьому.

На тлі розгулу більшовицького терору в Петербурзі і Москві Вернадський із захопленням сприймає звістку про повну самостійність України, яку проголосила Центральна Рада 11.01.1918 року.

Президенти НАН України

Вернадський В. І. 1918 - 1919
Левицький О. І. 1919 – 1921
Прокопович В. К. 1921 – 1922
Левицький О. І. 1922
Липський В. І. 1922 – 1928
Заболотний Д. К. 1928 – 1929
Богомолець О. О. 1930 – 1946
Палладін О. В. 1946 – 1962
Патон Б. Є. з 1962

Як справжній гуманіст Вернадський не визнавав більшовицького перевороту, самої ідеї насильницької зміни влади. [...]

Вернадський таємно виїздить до Полтави, де зав'язує контакти з місцевою інтелігенцією. Продовжує багато працювати. Проте Полтава швидко опинилась у руках російських та українських більшовиків, які почали втілювати ідею Леніна про приєднання України до Росії.

Певний час влада переходила із рук у руки: від Центральної Ради — до більшовиків, від них — до кадетських [КД - Конституційно-демократична Партія, пізніше Партія народної волі] діячів місцевого державного управління.

У щоденнику вченого з'явився запис [...]: "Навряд чи зможе за умов, які є в країні, відродитися Україна з суто українською мовою та культурою..."

На відміну від деяких ультрапатріотично налаштованих українців, Вернадський не вірить у те, що незалежність українському народові можуть принести німецькі, австрійські або інші іноземні багнети.[...]

У статті "Українське питання і російське суспільство", вперше опублікованій лише у 1988 р., Вернадський підкреслював: "Небезпека для Росії не в українському русі як такому, а в упередженому трактуванні його як шкідливого і до того ж наносного явища в державному й національному організмі".

Попри те, що влада в Києві у 1918 — на початку 1919 рр. постійно змінювалась, а соціальні явища щоразу доходять "точки кипіння", Вернадський залишається тут і продовжує працювати над організацією Української академії наук.

14 листопада 1918 року було опубліковано Закон про заснування Української Академії наук у Києві.

27 листопада 1918 року відбулося перше засідання вищого органу новоствореної академії. Президентом Української академії наук було обрано Володимира Вернадського, віце президентом — Дмитра Баталія, а неодмінним секретарем — Агатангела Кримського. На час створення Академії наук визнаними вченими були такі українці, як Іван Пулюй — фізик, Іван Горбачевський —

біохімік, Степан Рудницький — географ, Володимир Липський — природознавець, математик — Михайло Кравчук, інженер - металург Феценко-Чопівський... Ці вчені цілком могли б очолити відповідні напрямки в природничих відділах Академії наук. Згідно за статутом Академія мала три відділи: історико - філологічний, фізико - математичний і соціально - економічний.

Засновниками стали видатні українські вчені: історик Д. Багалій, сходознавець А. Кримський, літературознавець М. Петров, мовознавець С. Смаль - Стоцький, природничник В. Вернадський, ботанік М. Кащенко, механік С. Тимошенко, геолог П. Тутковський, економісти М. Туган - Барановський, В. Косинський, правник Ф. Тарановський, історик права О. Левицький. Нові члени УАН обиралися на загальних зборах шляхом таємного голосування. Гетьманський уряд виділив кошти для організації перших наукових досліджень, кафедр, інститутів та інших установ академії. [...]

Вернадський розумів що: «Важливо створити сильний центр наукових досліджень українського народу, його історії, його мови, природи України... Звичайно, треба вести ці дослідження не за національною ознакою, а в найширшому загальнолюдському масштабі. Треба якнайшвидше створювати кафедри і лабораторії, інститути, які спочатку, можливо, й будуть зайняті росіянами... Але становище скоро зміниться, бо посади в Академії виборні. Дуже скоро заявлять про себе місцеві сили». Так обстоював учений свою позицію в дискусії з Грушевським.

Ухваленим за Директорії статутом академії дозволялося друкувати праці українською або тією мовою, якою забажає автор. Трохи згодом, у грудні 1918 р., до статуту було внесено такі зміни: "Українська АН друкує праці українською мовою і, якщо автор забажає, одночасно однією з таких мов: французька, німецька, англійська, італійська або латинська".

За своє життя Вернадський написав 416 значних наукових робіт (крім статей), з яких 100 присвячено мінералогії, 70 – біогеохімії, 50 – геохімії, 43 – історії науки, 37 – організаційним питанням, 29 – кристалографії, 21 – радіогеології, 14 – ґрунтознавству та іншим питанням.

При обговоренні цього пункту статуту з ініціативи російськомовних учених спалахнула гостра дискусія. З метою примирення сторін В. Вернадський як тонкий дипломат запропонував інше формулювання: "друкувати тією мовою, якою забажає УАН, але зі згоди автора".

Володимир Іванович прагнув зберегти зв'язки з російською наукою, залучити до УАН авторів, що писали російською мовою, та забезпечити швидший вихід української науки на європейський і світовий рівні.

У середині 1918 р. при УАН було створено універсальну Національну бібліотеку України, що функціонувала під керівництвом Тимчасового комітету

на чолі з В. Вернадським (тепер Центральна наукова бібліотека ім. В. Вернадського НАН України). [...]

Та найбільше вчений побоюється того, що за розвалу держави йому не вдасться реалізувати свої наукові ідеї. Заради можливості займатися наукою він готовий на все: переїзд до Новоросійська, Одеси, Криму, Болгарії, навіть на Захід чи в Америку. [...]

Після смерті першого ректора Таврійського університету анатома Р. Гельвіґа на цю посаду обирають В. Вернадського як найбільш авторитетного з університетських професорів. "Якби він не вмер, я був би у Лондоні", — запише Володимир Іванович пізніше.[...]

Так, перебуваючи упродовж 1922—1926 рр. у Європі, Вернадський продовжує шукати університет або спонсора, який би

фінансово підтримав його ідею створення якщо не науково-дослідного центру, то бодай скромної біогеохімічної лабораторії.[...]

З поверненням до Петрограда для В. Вернадського почався тривалий і плідний період наукової та науково-організаційної діяльності.

Невеликою перервою у цій інтенсивній праці стало відрядження до Франції для читання лекцій у знаменитій Сорбонні, що їх охоче слухали не лише студенти-геохіміки, а й зрілі вчені Франції. [...] ...саме у цій країні з'явилися такі відомі послідовники вчення В. Вернадського, як Є. Леруа, П. Тейяр де Шарден та інші.

Повернувшись із Парижа, Вернадський опубліковує чи не найголовнішу книгу свого життя— "Біосфера"...

Володимир Іванович вивчав класиків світової літератури, філософії, науки, глибоко аналізуючи зміст їхніх творів (Достоевський, Данте, Бальзак, Тургенєв, Дідро, Мальбранше, Спіноза, Кант, Фульє, Берклі, Шопенгауер, Гегель, Сведенберг, Флоренський, Гюйо, давньоіндійські і китайські мудреці).[...]

В історії науки важко знайти вченого, який зробив би так багато для людства, як Вернадський. Він був "хрещеним батьком" багатьох видатних вчених сучасності, створив десятки нових науково - дослідних інститутів, музеїв, наукових шкіл. [...]

Праці вченого мають неоціненне світоглядне значення, оскільки спонукають нас заглиблюватись у проблему місця та ролі людини у природі й суспільстві, замислитись над одвічним питанням: хто ми є і чого хочемо досягти для себе та своїх дітей?

Він — один із геніальних мислителів людства, які, за словами Льва Толстого, "здатні бачити через голови інших людей і століть" та вести їх за собою.

Наукові праці:

«Біосфера»,

«Нариси з геохімії»,

«Декілька слів про ноосферу»,

«Наукова думка як планетне явище»,

«Досвід описової мінералогії», та ін.

За матеріалами: Ситник К. Він заснував Академію наук: До 150- річчя Володимира Вернадського / К. Ситник, В. Багнюк // Дзеркало тижня. – 2013. – 12 березня. – С.5

За матеріалами: Українська Академія наук // Довідник з історії України (А-Я): посібн. для середніх загальноосвітніх навчальних закладів / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – С. 902 - 904.

Вшанування пам'яті

Ім'я вченого присвоєно багатьом академічним інститутам, бібліотекам, кораблям тощо. Зокрема Національній бібліотеці України.

На пошану вченого названо два мінерали «вернадит» і «вернадскит».

Академія наук СРСР у 1945 році установила грошову премію та золоту медаль імені В. І. Вернадського.

Починаючи з 1973 року, НАН України встановлена також премія імені В. І. Вернадського, а з 2003 р. — Золота медаль імені В. І. Вернадського Національної академії наук України.

У 1963 році в СРСР випущено поштову марку до 100-річчя від дня народження вченого.

У 1964 році іменем ученого назвали гірський хребет у східній частині Антарктиди. Довжина його понад 400 км, висота 1600 м. У 1996 році заснували українську антарктичну станцію Академік Вернадський.

У 1973 році його іменем назвали бульвар у Києві (Академмістечко), де у 1981 році відкрили пам'ятник Вернадському.

26 березня 2003 року Національний банк України в обіг випустив ювілейну монету номіналом 2 гривні, яка присвячена академіку Вернадському.

25 лютого 2013 року Національний банк України в обіг випустив срібну пам'ятну монету в серії «Видатні особистості України» номіналом 5 гривень, яка присвячена 150-річчю від дня народження академіка Вернадського.

На честь науковця назвали астероїд 2809 Вернадський.

У Львові, Запоріжжі та Конотопі існує вулиця Володимира Вернадського.

Бібліографічний список

Офіційні документи

Про відзначення 100-річчя Національної академії наук України : указ Президента України від 18 трав. 2017 р. № 136/2017 // Урядовий кур'єр. - 2017. – N 93. – С. 4.

Про затвердження плану заходів щодо відзначення 100-річчя Національної академії наук : розпорядження КМ України від 27 груд. 2017 р. № 992-р // Урядовий кур'єр. - 2018. - N 6. - С. 12.

Про утворення Організаційного комітету з підготовки та відзначення 100-річчя Національної академії

наук : розп. КМ України від 6 верес. 2017 р. № 657-р -
Орієнтир. - 2017. - № 35. // Урядовий кур'єр. - 2017. -
N 181. - С.10.

Книги Вернадського Володимира Івановича

Вернадский В. И. Научная мысль как планетное явление / В. И. Вернадский. – М.: Наука, 1991. – 271 с.

Вернадский В. И. Крымское наследие / В. И. Вернадский. - К.: Лыбидь, 2012. – 272 с. : портр.

Владимир Иванович Вернадский и Крым : люди, места, события.. - К. : Лыбидь, 2004. - 312 с. : ил.

Книги про Вернадського Володимира Івановича

Білявський Г. О. Основи екологічних знань / Г. О. Білявський, Р. С. Фурдуй . - К., Либідь. – 1997. – С. 140 - 158.

Баландин Р. Вернадский: жизнь, мысль, бессмертие / Р. Баландин. – М., 1979. – 175 с.

Володимир Вернадський // Сучасна історія України. -Т. 4. – К., 2005. – С. 271.

Володимир Вернадський // Усі видатні постаті історії України. – Х., 2007. – С. 235 - 239.

Володимир Вернадський у неосфері // Мужі чину: історичні парсуни / Ю. Хорунжий. – 2-е вид. – К.: Вид - во. ім. О. Теліги, 2005. – С.122 - 133.

Володимир Вернадський // Сто найвідоміших українців. - М.: Віче, К.: Орфей, 2001. - С. 379 - 386.

Гумилевский Л. Вернадский / Л. Гумилевский - 3-е изд. - М.: Мол. гвардия, 1988. - 266 с. – (ЖЗЛ. Сер. биограф.: Вып. 6).

Корсунская В. М. Вернадский В. И. : науч.-худож. книга / В. М. Корсунская, Н. М. Верзилин. - Л. : Дет. лит. 1982.- 96 с.: ил., портр.

Кратко М. І. Володимир Вернадський / М. І. Кратко. - К. : Атлант ЮЕмСі, 2007. - 64 с. : іл. - (Стозір'я. Б-ка української родини)

Научное и социальное значение деятельности В. И. Вернадского: сборник научных трудов. – Ленинград, 1989. – 114 с.

Роль В. І. Вернадського у формуванні вчення про біосферу Землі // Основи екології та охорони довкілля / С. М. Сухарев . – К., 2006. – С. 104 -108.

Сытник К. М. и др. В. И. Вернадский . Жизнь и деятельность на Украине / К. М. Сытник , Е. М. Апанович, С .М. Стойко. - 2-е изд., испр. и доп. - К.: Наук. думка, 1988. - 368 с.

100 найвідоміших українців. - К. : Автограф - Орфей, 2005. - 640 с.

Тома Л. В. Володимир Вернадський / Л. В. Тома. - К. : Укрвидавполіграфія, 2012. - 128 с.

Усі видатні постаті історії України : (за шкільною програмою). Біографічний нарис. Літ. для додаткового користування. Алфавітний покажчик. - Х. : Торсінг Плюс, 2007. - 352 с.

Періодичні видання про видатного академіка

Асаул А. Життя за межами буденності : з нагоди 150-річчя від дня народження академіка В. І. Вернадського / А. Асаул // Віче. - 2013. - N 11. – С. 14-15.

Вернадський В. І.: "Царство моїх ідей попереду": попереджувальна довідка до 150-річчя від дня народження В. Вернадського / Сумська міська бібліотека ім. Т. Г. Шевченка; укл. Ю. В. Калашник. – Суми. – 16 с.

Вінтоняк І. Українці в Антарктиді : про українську антарктичну станцію: хто там живе і що робить / І. Вінтоняк. // Джміль. - 2018. - N 1. - С. 6-7.

Грабовський С. Як геній "акліматизувався" в Україні : драма ідей Володимира Вернадського / С. Грабовський // День. - 2017. - N 23/24. - С. 21.

Загородній А. Фундатор вітчизняної академічної науки : до 150-річчя від дня народження академіка Володимира Вернадського / А. Загородній, О. Онищенко, Л. Дубровіна // Віче. - 2013. - N 5. - С. 14-15.

Ковальов В. Розвиток концепції соціально - трудових відносин у світлі вчення академіка В. Вернадського / В. Ковальов // Україна : аспекти праці. - 2015. - N 2. – С. 3-10; N 5. - С. 12-19.

Рудишин С. Наукова думка В. І. Вернадського як планетарне явище / С. Рудишин, І. Коренева // Біологія і хімія в сучасній школі . - 2013. - N 1. – С. 36-40.

Савків Б. Не російський і не "совєтський" : академік Володимир Вернадський - український і світовий лідер / Б. Савків // День. - 2015. - N 169/170. - С. 13.

Ситник К. Він заснував Академію наук: До 150-річчя Володимира Вернадського / К. Ситник, В. Багнюк // Дзеркало тижня. – 2013. - 12 берез. - С.5.

Тарнашинська Л. Між розрухою та людським болем : В. Вернадський - про трагедію Криму 1920 року / Л. Тарнашинська // День. - 2014. – N 51/52. - С. 11.

Онищенко О. "Ви знаєте, як мені дорога Україна...": до 150-річчя від дня народження В. І. Вернадського / О. Онищенко, Л. Дубровіна. // День. - 2013. - N 44. - С. 5.

Федотова Л. Володимир Вернадський в Україні / Л. Федотова. // Біологія і хімія в сучасній школі. - 2013. - N 2. - С. 40-41.

Шпак В. Атомна бомба для Сталіна : 75-річчя листа Вернадського про ядерні дослідження (12. 07. 1940) / В. Шпак // Урядовий кур'єр . - 2015. - N 119. – С. 11.

Книги про Національну академію наук

Історія Академії наук України 1918-1923: Документи і матеріали. - К. : Наук. думка, 1993. - 376 с.

Діяльність Української академії наук // Історія українознавства: навч. посібник / за ред. П. П. Кононенка. - К. : Академвидав, 2011. – С.237-241. - (Альма-матер).

Культура й духовне життя в Україні у 2017 -1921 рр. // Універсальний довідник школяра. – Тернопіль: навч. книга. – Богдан, 2003. – С. 1199 - 1200.

Наука й культура в українській державі / Українські визвольні змагання 1917-1921 років / О. П. Реєнт. - К. : Арій, 2016. – С. 129 - 134. : іл. - (Таємниці історії).

Українська Академія наук // Довідник з історії України (А-Я): посібн. для середн. навч. закл. / За заг. ред. І. Підкови, Р. Шуста. – 2-ге вид., доопр. і доповн. – К.: Генеза, 2001. – С. 902 - 904.

Періодичні видання про Національну академію наук

Віленський Ю. Невідомий Богомолець : як академікові вдалося визволити колег зі сталінських катівень / Ю. Віленський // День. – 2017. - N 132. – С. 5.

Малієнко О. Академічний секвестр : про необхідність реформувати головну наукову установу — НАНУ / О. Малієнко // Віче. - 2016. - N 9/10. - С. 22-23.

Малієнко О. Епоха Патона : півстоліття він очолює АН України / О. Малієнко – // Віче. - 2012. - N 1. - С. 8-9.

Малієнко О. Епоха Патона триває : Національна академія наук України / О. Малієнко // Віче. - 2015. - N 9. - С. 38-39.

Малієнко О. Контрасти: нотатки із Загальних зборів Національної академії наук України / О. Малієнко // Віче. - 2013. - N 9. - С. 5-6.

Патон Б. Є. "Недофінансування НАН України призведе до згортання дослідницьких проєктів і втрати наукових кадрів" / Б. Є. Патон // Голос України. - 2016. – N 11. - С. 8.

Скрипник О. Концепція обріїв, що... віддаляються: фінансування науки на сучасному етапі / О. Скрипник, О. Малієнко // Віче. - 2014. - N 3. - С. 38-39.

Шендеровський В. Перший президент Української Академії наук / В. Шендеровський // Дивослово. - 2013. – N 2. - С. 54-57.

